

Концепція «е-Експертиза» як основа діджиталізації судово-експертної діяльності: актуальні напрями й галузі застосування

Сертан Алібекіроглу

Ph. D., доцент, Газіантепський університет, м. Газіантеп, Туреччина,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5820-8723>,
e-mail: alibekiroglu@gante.edu.tr

Олексій Корнєв

доктор філософії в галузі права, науковий співробітник,
ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Мін'юсту України, м. Харків,
Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8030-1254>,
e-mail: oleksii_korniev@ukr.net

Андрій Бубліков

старший науковий співробітник, ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса»
Мін'юсту України, м. Харків, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7382-8816>,
e-mail: andriy.bublikov7@gmail.com

Визначено сучасні тенденції розвитку діджиталізації судово-експертної діяльності, досліджено її теоретичну наукову базу та практичні можливості, сформовано її initium cogitationis, запропоновано деякі теоретичні положення й методичні рекомендації.

Ключові слова: діджиталізація; інформатика; судово-експертна діяльність; судово-експертні послуги; вебпрограмування.

The “E-Forensics” Concept as a Basis for Digitalizing Forensic Practice: Current Trends and Application Areas

Sertan Alibekiroğlu, Oleksii Korniev, Andriy Bublikov

The academic article aims to identify current trends in the development of forensic expert activity, examine its theoretical research foundations and practical capabilities, establish the “initium cogitationis” for this field, and propose certain theoretical frameworks and methodological recommendations.

Keywords: digitalization; informatics; forensic practice; forensic science services; web programming.

Досвід регулювання державної політики в різноманітних галузях суспільного життя в Україні об'єктивно свідчить про поступову еволюцію

концепції *eState* (від англ. *electronic state* — держава, що функціонує в мережі «Інтернет»). Її перша офіційна поява в Україні пов'язана із висловлюванням Президента України Володимира Зеленського «*Я мрію про державу в смартфоні!*» на конференції *iForum* у Києві 23.05.2019 р. [1]. Відтоді Міністерство цифрової трансформації України у співпраці з іншими національними державними органами й іноземними партнерами запровадили ІТ-розробки світового рівня: перші електронні паспорти й решту документів в електронній формі, що мають однакову юридичну силу зі звичайними паперовими; можливість реєструвати власний бізнес за лічені хвилини тощо. Відповідно до Плану роботи Міністерства цифрової трансформації України на 2024 рік [2] стратегічними цілями України в національному ІТ-секторі є:

- 1) 100 % кількість публічних послуг доступна фізичним і юридичним особам;
- 2) 95 % населення, соціальних об'єктів і головних автошляхів мають покриття швидкісним інтернетом;
- 3) 6 мільйонів громадян України мають бути залучені до програми розвитку цифрових навичок;
- 4) частка ІТ-сектору у ВВП України не менше ніж 10 %.

Ми впевнені, що цей об'єктивний процес не може оминати сферу експертного забезпечення правосуддя.

Запровадження концепції «е-Експертизи» складно назвати революційним, адже це нагальна потреба

часу, тобто це продукт колективної інтелектуальної діяльності суспільства. Уважаємо за доцільне чітко сформулювати, що варто розуміти під «е-Експертизою»: це впорядкована та взаємопов'язана система ідей, поглядів, практичних рішень із цифровізації рутинних завдань і процесів, які існують у межах судово-експертної діяльності.

Мета «е-Експертизи» — прискорення управлінських процесів у науково-дослідних судово-експертних установах України (далі — *НДУСЕ*), зниження корупційних виявів (цифровізація будь-якої діяльності завжди передбачає посилення політики прозорості), зменшення кількості експертогодин, що витрачаються на проведення судових експертиз різного рівня складності, поступове зменшення репутаційних і управлінських ризиків для НДУСЕ, пов'язаних із затримками у виконанні судових експертиз.

Принципи концепції «е-Експертизи»:

- 1) **практика — основа основ.** Упровадження і розвиток такої концепції ґрунтуються на чіткому розумінні того, що її можна досягти винятково із застосуванням практичних знань (у галузі інформатики, комп'ютерно-технічної експертизи, вебпрограмування, основи *HTML* (англ. *Hyper Text Markup Language*), *PHP*, *Python*, *C++*, *Javascript*, *Java* та інші мови програмування);
- 2) **нульова толерантність до корупції і надлишкової бюрократії**

тії. Концепція «е-Експертиза» передбачає запровадження цілком прозорої системи взаємодії НДУСЕ з ініціаторами судових експертиз і експертних досліджень (правоохоронні органи, законні представники, фізичні та юридичні особи тощо). Уся комунікація між особою-ініціатором і НДУСЕ має відбуватися винятково у спеціально розробленому застосунку для мобільних пристроїв та настільних комп'ютерів із можливістю відстеження уповноваженими особами відповідних департаментів Мін'юсту й Мінцифри України будь-яких натяків на вияви корупції (прохання про додаткові грошові «внески» до будь-яких сумнівних фондів за прискорення виконання судової експертизи або експертного дослідження, гроші в конверті тощо). Телефонний зв'язок заборонений. Належне симетричне шифрування повідомлень за стандартом *AES* (англ. *Advanced Encryption Script*). Уся інформація про судового експерта або наукового співробітника НДУСЕ має бути діджиталізована у спеціальному додатку: прізвище, ім'я, по батькові; номер і серія посвідчення про право провадити судово-експертну діяльність у вигляді спеціального *QR*-коду (як у додатку «Дія» із періодичним оновленням), відкриті експертні спеціальності, бібліотека методик і мето-

дичних рекомендацій в електронному вигляді у смартфоні та настільній вебверсії, рекомендаційні матеріали, новини й дайджести;

- 3) **законодавче визнання.** Упровадження концепції «е-Експертиза» у практику судово-експертної діяльності потребує належного законодавчого забезпечення. Сьогодні відсутня чітка законодавча база, яка регламентувала б питання діджиталізації судово-експертної діяльності в Україні, що є значною перепорою на шляху до повної реалізації цієї концепції. Законодавче визнання діджиталізації є не лише необхідною умовою для юридичної легітимації нових підходів, а й важливим кроком для захисту прав і свобод учасників судового процесу. Передусім необхідно змінити чинне законодавство України, зокрема, Закон України «Про судову експертизу» [3], що дасть змогу формалізувати поняття «е-Експертиза», визначити її правовий статус, основні принципи та порядок здійснення. Ці зміни мають передбачати створення правових механізмів для захисту персональних даних, які опрацьовують у межах діджиталізованих процесів, визначення відповідальності за несанкціонований доступ до цих даних, а також регулювання питань, пов'язаних з електронним документообігом і застосуванням цифрових

підписів у судово-експертній діяльності.

Додатково необхідно розробити нові нормативно-правові акти або змінити наявні з метою врегулювати технічні стандарти й вимоги, яких слід дотримувати під час діджиталізації процесів (стандарти збереження та передавання інформації, вимоги до безпеки систем, якими послуговуватимуться у процесі електронної експертизи, а також критерії оцінювання якості й достовірності електронних доказів);

- 4) **безперервність процесів судово-експертної діяльності.** У межах діджиталізації необхідно забезпечити безперервність судово-експертних процесів навіть у разі технічних проблем, кібератак, а також інших негативних наслідків збройної агресії росії проти України (включно із розробленням систем резервного копіювання, аварійного відновлення та безперебійного доступу до даних);
- 5) **етичні вимоги й захист прав людини та громадянина.** Упровадження цифрових технологій у судово-експертну діяльність потребує не лише технічної готовності, а й дотримання високих етичних стандартів. Це особливо важливо, оскільки цифровізація безпосередньо впливає на права та свободи людини включно з правом на конфіденційність, справедливий судовий розгляд і захист

від дискримінації. У процесі діджиталізації експертної діяльності увагу варто акцентувати на захисті персональних даних і конфіденційної інформації, яку опрацьовують у межах експертних досліджень (включно із запровадженням сучасних засобів шифрування, розробленням політики управління доступом та регулярними перевітками безпеки інформаційних систем). Усі дані, які передають або зберігають в електронному вигляді, потрібно надійно захистити від несанкціонованого доступу, зламів або витоків, щоб гарантувати дотримання права на захист персональних даних. Цифрові технології слід застосовувати в такий спосіб, щоби забезпечити рівність усіх учасників процесу. Застосування технологій не має створювати переваг або перешкод для будь-якої зі сторін судового процесу. Процеси цифрової експертизи потрібно зробити прозорими, зрозумілими й доступними для всіх учасників, а результати експертиз — об'єктивними й науково обґрунтованими. Усі процеси цифрової експертизи слід організувати так, щоби виключити будь-які форми дискримінації. Це означає, що технології не можна застосовувати для створення штучних бар'єрів або надання необґрунтованих переваг будь-якій групі осіб на основі раси, статі, віку, національ-

ності або інших характеристик. Забезпечення етичного підходу до цифровізації є необхідною передумовою для створення справедливої, прозорої та захищеної системи судово-експертної діяльності в Україні.

Запропонована концепція «е-Експертизи» є важливим етапом на шляху до модернізації судово-експертної діяльності в Україні. Її впровадження покликане розв'язати низку ключових завдань, поміж яких підвищення ефективності роботи судових експертів, зменшення корупційних ризиків, забезпечення прозорості та прискорення експертних процесів.

Значний прогрес у діджиталізації державних послуг (включно з впровадженням електронних документів і процесів) свідчить про те, що Україна має всі можливості для реалізації цієї концепції в судово-експертній сфері. Позитивний вплив на функціонування правової системи міститиме не лише технічне вдосконалення, а й забезпечення більшої справедливості й доступності судових процесів.

Розвиток «е-Експертизи» дасть змогу досягти таких результатів: оптимізувати управлінські процеси; досягти прозорості в боротьбі з корупцією; покращити доступ до інформації;

адаптувати чинне законодавство до міжнародних стандартів; захистити персональні дані; виокремити етичні аспекти й забезпечити рівність учасників судового процесу.

Отже, упровадження концепції «е-Експертизи» стане важливим кроком у розвитку судово-експертної діяльності в Україні.

Перелік джерел посилання

1. Я мрію про державу у смартфоні — Володимир Зеленський / Президент України Володимир Зеленський : офіц. інтернет-представн. 23.05.2019. URL: <https://www.president.gov.ua/news/ya-mriyu-pro-derzhavu-u-smartfoni-volodimir-zelenskij-55585> (дата звернення: 07.10.2024).
2. План роботи Міністерства цифрової трансформації України на 2024 рік. 6 с. URL: https://cms.thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/page/ministry/План_роботи_МЦ_2024_compressed.pdf (дата звернення: 07.10.2024).
3. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення: 07.10.2024).